

ἀνεκτίσθη ἕνεκα δὲ τῆς τοποθεσίας τῆς, τὸ ἐμπόριον ἀπὸ τοῦ ἔτους 1780 καὶ ἐντεῦθεν, ἤρξατο ἀκμάζον. Ἐπὶ τῆς Ἐπαναστάσεως ἐναντίον τῶν Τούρκων, αἱ Πάτριαι ἐχρησίμευσαν ὡς τόπος, ἐνθα διεσκέπτοντο οἱ ἀρχηγοὶ τῆς Ἀχαΐας, ἐν αὐτῇ δὲ ὁ Μητροπολίτης Γερμανός, ἐπανελευθὼν ἐξ Ἀγίας Λαύρας, ἤρωσε τὸν Σταυρόν, ἐφ' οὗ ὠρχίζοντο οἱ ἀρματολοὶ τὸν ὄρκον ὑπὲρ τῆς Πατρίδος.

Κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς Ἑλληνικῆς Παλιγγενεσίας, ἡ πόλις τῶν Πατρῶν εὐρίσκετο σχεδὸν ἄπασα, ἐνθα νῦν κεῖται ἡ ἄνω πόλις. Κατόπιν ὅμως, ἐπὶ Καποδιστρίου, ἐξεδόθησαν τὰ σχετικὰ Διατάγματα περὶ συνοικισμοῦ τῶν κατοίκων αὐτῆς ἐν τῇ κάτω πόλει, καὶ συνετάχθη σχέδιον ὁμοιοτήτως, ἐν τε τῇ ἄνω καὶ κάτω πόλει, κατ' ἀρχάς μὲν ὑπὸ Γάλλων μηχανικῶν, ἀκολούθως δὲ ὑπὸ τοῦ μηχανικοῦ Βουλγάρου. Χάρις εἰς τὸ ὥραϊον τοῦτο σχέδιον τῆς πόλεως καὶ εἰς τὰς φυσικὰς αὐτῆς καλλονάς, ὀφείλεται ἡ μεγάλη ἀνάπτυξις τοῦ ἐμπορίου, καὶ ἡ αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ αὐτῆς, ὅστις κατὰ τὸ ἔτος 1828 ἀνήρχετο μόνον εἰς 4 χιλιάδας, ἤδη δὲ ἐφθάσε τὰς 40 χιλιάδας. Ἡ πόλις, ἐκτὸς τῶν πολλῶν καὶ ὥραϊων ὁδῶν αὐτῆς, ὧν τὸ πλάτος ἀρχόμενον ἀπὸ 5 μέτρων φθάνει μέχρι 30 μέτρων, ἔχει καὶ 9 πλατείας, ὧν 4 ἐν τῇ κάτω πόλει καὶ 5 ἐν τῇ ἄνω. Ἐκτὸς τῶν ὥραϊων τῆς πόλεως συνοικιῶν καὶ τοῦ ἀνοικτοῦ ὀρίζοντος αὐτῆς, ὑπάρχουσι καὶ ἐξοχικαὶ τοποθεσίαι, αἵτινες θαναμάζονται διὰ τὸ φυσικὸν αὐτῶν κάλλος. Τοιαῦτα εἶνε τὸ Γηροκομεῖον, ἐνθα καὶ ἡ ὁμώνυμος Μονή, ὁ Παληόφυγγος, αἱ ἐξοχικαὶ ἐπαυλεῖς Γούτλαντ, ἐνθα ἡ οἰνοποιητικὴ ἐταιρία «Ἀχαΐα», αἱ ἀειθαλεῖς Ἰτέαι, συγκοινωνοῦσαι μετὰ τῆς πόλεως διὰ τοῦ τροχιοδρόμου, τὸ Ρίον, ἐνθα τὸ ὁμώνυμον φρούριον, καὶ ἄλλαι.

Δημόσια ἔργα.

Ἐν τῇ πόλει τῶν Πατρῶν ἐγένοντο μέχρι σήμερον πλεῖστα Δημόσια ἔργα, ἴδια ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐκτὸς τῆς πόλεως συγκοινωνίαν, ἣτις ἐξυπηρετεῖται διὰ τῶν ἐξῆς ὁδῶν : α') τῆς Ἑθνικῆς ὁδοῦ Πατρῶν—Καλαβρύτων, ἣς ἡ κατασκευὴ ἀρξάμενη ἀπὸ τοῦ ἔτους 1878 ἐπερατώθη κατὰ τὸ ἔτος 1885, μήκους περὶ τὰ 86 χιλιόμετρα· ἡ ὁδὸς αὕτη διέρχεται διὰ τῶν Δήμων Πατρέων καὶ Φαρρῶν τῆς ἐπαρχίας Πατρῶν, Λαπαθῶν καὶ Καλαβρυτῶν τῆς ἐπαρχίας Καλαβρυτῶν β') τῆς Ἑθνικῆς ὁδοῦ Πατρῶν-Πύργου, ἣς τὸ πρῶτον τμήμα τερματίζεται εἰς Ἀχαΐαν, μήκους 21 χιλιομέτρων, δι' οὗ συγκοινωνοῦν οἱ κάτοικοι τῶν Δήμων Πατρέων καὶ Λύμης· ἡ ὁδὸς αὕτη διακοπτομένη μέχρι Λεχαινῶν, ἐξακολουθεῖ ἐκεῖθεν μέχρι Πύργου γ') τῆς Ἑθνικῆς ὁδοῦ Πατρῶν-Αἰγίου, ἣς τὸ πρῶτον τμήμα τερματίζεται εἰς Ψαθόφυγγον, μήκους 16 χιλιομέτρων· διὰ τῆς ὁδοῦ αὐτῆς συγκοινωνοῦν τὰ χωρία τοῦ Δήμου Πατρέων· διακοπτομένη δὲ μέχρι Καμισρῶν, τερματίζεται εἰς Αἶγιον.

Ἄπασαι αἱ ἄνω ὁδοὶ ἄρχονται ἀπὸ τῆς πόλεως, τινὲς δὲ καὶ διασχίζουσι ταύτην. Ἐν τῇ πόλει τῶν Πατρῶν ὑπάρχουσι καὶ δημόσια κτίρια, εἴτε παρὰ τοῦ δημοσίου ἀνεγερθέντα, εἴτε ἐξαγορασθέντα. Τοιαῦτα εἶναι τὸ Νομαρχιακὸν κατάστημα, αἱ Φυλακαὶ, οἱ ὑπάρχοντες Στρατιῶνες καὶ οἱ ἀνεγειρόμενοι ἤδη νέοι τοιοῦτοι, τὸ Τελωνειακὸν κατάστημα, τὸ Λιμεναρχιακὸν κατάστημα, ἡ Ἐφορὰ τοῦ ὕλικου τοῦ πολέμου κ.λ.π.

Λιμενικὰ ἔργα.

Ἐν Πάτραις κατεσκευάσθη λιμὴν ἀσφαλῆς, ἀρξάμενος κατὰ τὸ ἔτος

1879, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ σχεδίου τοῦ Μηχανικοῦ Πασχάλ, συγκείμενος ἐκ τῶν παραλιακῶν κρηπιδωμάτων, μήκους 980 μέτρων, τοῦ βραχίονος Ἁγίου Νικολάου, μήκους 280 μέτρων, τοῦ βραχίονος Καλαβρύτων μήκους 230 μέτρων καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ κυματοθραύστου μήκους 910 μέτρων. Ἐπὶ τοῦ βραχίονος Ἁγίου Νικολάου λειτουργεῖ φάρος ὁρατὸς εἰς ἀπόστασιν 12 μιλλίων. Ἐπὶ τοῦ μώλου Καλαβρύτων καὶ τῶν δύο ἄκρων τοῦ κυματοθραύστου ὑπάρχουν φανοὶ χρήσιμοι διὰ τὴν διευκόλυνσιν τῆς κινήσεως τοῦ λιμένος ἐν καιρῷ νυκτός. Ἐκτὸς τῶν δύο ὡς ἄνω εἰρηται βραχιόνων, ὑπάρχουσι καὶ ἕτεροι δύο βραχίονες ἡμιτελεῖς, ὁ τοῦ Τριάντη πρὸς βορρᾶν τοῦ λιμένος καὶ ὁ τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου πρὸς μεσημβρίαν, φωτιζόμενοι καὶ αὐτοὶ διὰ φανῶν.

Δημοτικὰ ἔργα.

Πλείστα δημοτικὰ ἔργα ἔχουσι κατασκευασθῆ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς πόλεως, ὑπὸ τῶν κατὰ καιροὺς Δημάρχων. Ἐκ τούτων δὲ ἀναφέρομεν τὰ κυριώτερα.

Ὀδοποιΐα. — Δημοτικαὶ ὁδοί, ἐκτὸς τῶν ἐν τῇ πόλει τοιούτων, ὑπάρχουσι αἱ ἀκόλουθοι ἐξοχικαί: α') Ἡ ὁδὸς Βελιζίου, Σαραβαλίου καὶ Οἰνοποιῆς Ἀχαΐας, μήκους 6 χιλιομέτρων. β') Ἡ ὁδὸς Ζαρουγλέικα μήκους 4 1/2 χιλιομέτρων. γ') Ἡ ὁδὸς Συχαιῶν μήκους 2 1/2 χιλιομέτρων. δ') Ἡ ὁδὸς Ἐγλυκάδος μήκους 2 χιλιομέτρων. ε') Ἡ ὁδὸς Μονῆς Γηροκομείου, μήκους 2 1/2 χιλιομέτρων. Ἐκτὸς τῶν ἄνω ἀμαξιτῶν ὁδῶν, ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι ὁδοί, εἴτε βαταί, εἴτε ἀμαξιτοί, μικροτέρας κυκλοφορίας.

Κτίρια. — Δημοτικὰ κτίρια ἔχουσιν ἀνεγερθῆ ἐν Πάτραις, τὸ Δημοτικὸν Θέατρον, τὸ Νοσοκομεῖον, τὸ Βρεφοκομεῖον, αἱ Ἄγοραί, τὰ Καταστήματα ἀεριοφωτός καὶ ἠλεκτρισμοῦ, τὰ Σφραγεῖα κλπ.

Υδραυλικὰ ἔργα. — Ἡ πόλις τῶν Πατρῶν ἀπὸ παλαιωτάτων χρόνων ὑδρεύεται διὰ τῶν ὑδάτων τοῦ Παναχαϊκοῦ, ὧν αἱ πηγαὶ κείμεναι ἀνωθεν τοῦ χωρίου Ρωμανοῦ καὶ εἰς ἕψος 385 μέτρων ὑπεράνω τῆς θαλάσσης, διοχετεύονται εἰς τὴν πόλιν δι' ὑδραγωγείου, ὅπερ κατὰ τὸ ἔτος 1874 μετεσκευάσθη διὰ χυτοσιδηρῶν σωλήνων, διαμέτρου 30 ἐκατοστῶν. Ἡ παροχὴ τοῦ ὕδατος τούτου ἀνήρχετο, κατὰ τὸ ἔτος 1874, εἰς λίτρας γαλλικὰς 67 κατὰ δευτερόλεπτον, ἦτοι εἰς 5,788,800 ἡμερησίως. Σήμερον ὁμοῦς, λόγῳ τῆς ἀπομιλώσεως τοῦ Παναχαϊκοῦ, ἠλαττώθη ἐπαισθητῶς, καὶ κατὰ τὰς γενομένας καταμετρήσεις τὸν Ὀκτώβριον τοῦ ἔτους 1909 ὑπὸ τῆς μηχανικῆς ὑπηρεσίας τοῦ Δήμου, κατῆλθεν εἰς λίτρας γαλλ. 35 κατὰ δευτερόλεπτον, ἦτοι ἡμερησίως εἰς 3,024,000. Ἡ θερμοκρασία του ἐν τῇ συλλεκτῆρῃ δεξαμενῇ τῶν πηγῶν αὐτοῦ εἶναι 13° Κελσίου. Ἡ ἀπόστασις τῶν πηγῶν τούτων ἀπὸ τῆς Μονῆς Γηροκομείου εἶνε 4,300 μέτρα. — Εἰς τὴν ποσότητα τοῦ ὕδατος τῶν πηγῶν Ρωμανοῦ, προσετέθη κατὰ τὸ ἔτος 1906 καὶ τὸ ὕδωρ τῶν πηγῶν Βελουχίου, ὧν ἡ ἀπόστασις ἀπὸ τῆς Μονῆς Γηροκομείου, ἐνθα γίνεται ἡ ἔνωσις τῶν ὑδάτων Ρωμανοῦ καὶ Βελουχίου, εἶνε 7,000 μέτρα. Ἡ παροχὴ τοῦ ὕδατος Βελουχίου, κατὰ τὰς γενομένας καταμετρήσεις τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1909, ἀνήρχετο εἰς λίτρας γαλλικὰς 60 κατὰ δευτερόλεπτον, ἦτοι ἡμερησίως εἰς 5,184,000. Ἡ θερμοκρασία τοῦ ὕδατος τούτου ἐν τῇ συλλεκτῆρῃ δεξαμενῇ τῶν πηγῶν του εἶναι 11°, 4 Κελσίου. Αἱ πηγαὶ τοῦ ὕδατος τούτου κεῖνται εἰς